

## המפגש העליון<sup>1</sup>

מנהג עתיק הוא בישראל לקשט בתי-הכנסת (ואף הבתים הפרטיים) בענפי אילנות ובפרחים בחג השבועות, והוא מובא בהגהת הרמ"א בשו"ע (או"ח סי' תצד) 'ונוהגין לשטוח עשבים בשבועות בב"ה והבתים'. לגבי טעם מנהג זה הרמ"א (הנ"ל) כותב שהוא 'זכר לשמחת מתן תורה', אך ללא הסבר במה הוא זכר למתן תורה. על חסרון זה חיפו כמה מרבתינו האחרונים והסבירו ש'הטעם, שיזכירו שבועות נידונין על פירות האילן ויתפללו עליהם'. ומצדו, מרן החיד"א בספרו 'ברכי יוסף' הביא עדות לעתיקותו של המנהג מתוך התרגום השני על מגילת אסתר, המעייד שהמן האשים אותנו בפני אחשוורוש שביום שבועות אנו עולים על גגות בתי-הכנסת וזורקים עשבים או שושנים או תפוחים.

אבל יהיו הטעם ומקורו של מנהג זה אשר יהיו, לאחר אלפיים שנות גלות, עלול האדם מישראל החי חיי תורה וקודש להתקשות לשלב בתוך תודעתו עתיקת היומין כבר, את ההיבט הארצי הזה, עם יום שכולו חוויה של התגלות אלהית לאדם, יום שבועות, שמעצם מהותו בא לא רק להזכיר, אלא אף כמעט לשחזר, את אותו מעמד נשגב, המביא אותנו לעלות ההרה, כאילו היינו שם ממש ברגע זה. ארבעים ותשעה ימים רצופים, ערב ערב, ספרנו את שלבי עלייתנו אל על, השתדלנו להכין את עצמנו להיות ראויים לקבלה של דבר ה' זה, והנה שבשיא הפסגה מצפה לנו דוקא יום הדין על פירות האילן, במקום תזכורת ש'זה היום שניתנה התורה לאבותינו בהר סיני! ותמיהתנו רק מתעצמת לשמע קולם של רבים החוזרים ומדגישים שחג השבועות בצדו הרוחני הטהור, בא ללמדנו שחירות לאומית המתגלמת בחג הפסח - זכר ליציאת מצרים - חסרת כל ערך, כל עוד אינה מובילה לחירות רוחנית. חייבים להודות, שלכאורה הוספת צמחים ופרחים אלו, יהיו יפים מלבבים ומרשימים כשושנים ככל שיהיו, אין בה אלא כדי להחריף את התמיהה.

על כל זה מתבקשת עוד הערה מרכזית לאור חיינו על אדמתנו כיום. אם אמנם בסני 'ויחן שם ישראל נגד ההר', והמעמד הנשגב היה אכן מפגן אחדותי, אמיתי, פנימי והיסטורי, חוששני שכיום יום קדוש זה מסווג את בני דורנו לשתי קבוצות החונות זו למול זו נגד ההר, האחת המעפילה לעלות אל ההר, והשניה המתרחקת ממנה ח"ו. שהרי, מה משמעות יום השבועות עבור יהודי שאינו רואה בו יום מתן תורה, יהודי שאין התורה עדיין מדברת על לבו? במקרה הטוב יום ניצול ההנחות של ענקי מייצרי מוצרי החלב, ובמקרה הגרוע יותר, טיול מפוקפק ומסוכן לאנטוליה. בעיניו אין ליום זה כל משמעות, יום חופש בלתי-מוסבר, המושתת כולו על הנחות יסוד מקובלות רק על המאמין מכל לבו במתן תורה ובמשמעותו, אבל לא מקובלות על מי שכמותו נהנה מפירות אמונת ישראל סבא (הוא חי באדמת קודש של אבותיו המאמינים) מבלי שהדבר יחייב אותו.

קרע רוחני ותרבותי זה, פרי המציאות הישראלית המחודשת בדרך לא נאמנה לדרכי אבותינו בתחומים מסויימים, הוא העומד ביסוד כל סיכוכי הדעות במדינתנו כיום, וראו זה פלא: הוא מתגלה במלא חריפותו בהקשר ליום מתן תורה!

אבל דוקא משום כך הוא זקוק להארה, ומצפה לפתרון. הפתרון, לא בשמים הוא, אף אם הוא מן השמים, והוא כולו מקופל במשמעותו האמיתית והפנימית של יום קדוש זה. אכן חירות לאומית שאינה מלווה בחירות רוחנית אינה חירות, ולכן פסח ושבועות קשורים זה בזה בעבותות האהבה והחיבה, ההולכות ומתעצמות מיום ליום ביניהם, זוהי משמעותה כולה של ספירת העומר. אך אין מטרת החירות הלאומית לבא במקום החירות הרוחנית, ואין מטרת החירות הרוחנית לנתק אותנו מהארץ - בכל המובנים של מלה זו בתודעתנו היהודית. החירות הרוחנית שלנו אינה מעל הארץ, בנינוק מן המציאות הארצית, אלא היא דוקא בתוך מציאות זו, בתוך העולם עם בעיותיו, עם ההתמודדות שהוא מזמין בדרכנו, במישור הפרט כבמישור הכלל, כלפי שמיא וכלפי בני אדם, בעם, בחברה, בקהילה, במשפחה, ולא רק באני הפנימי המנותק הבורח לו לעולם מופשט עליון לא ארצי, בחיפושיו אחרי איזה מין 'נירוונה' כלשהו. הלא חג השבועות הוא זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים אינה זכר לשבועות!

בקצה השני של צבוריותנו מצוי עוד איזה שהוא קומץ אנשים שבחר להעניק לחג השבועות מימד חקלאי, מעין זכר ליום הביכורים, אבל בנוסח כה מחולן, שהוא מתאים לעולם חקלאי לגמרי לא יהודי, ולכן לא יוכל להביא כל מרפא, אלא להיפך, הוא מרחבי את הקרע.

ואת הקרע הנורא הזה אנו חייבים לאחות, לא לגשר עליו, אלא לאחות באמת. עתיד עמנו ועתיד מדינתנו תלויים באיחוי זה. ואיחוי זה בחידוש ברית סיני, ביכולת שלנו לחדשו כימי קדם בתוספת הארה ישראלית באמת. לצורך זה, עלנו לתת את הדעת שהמפגש בראש הר סיני לא היה חד-סטרי. 'ומשה עלה אל האלוקים', אכן, אבל יחד עם זה 'וירד ה' על הר סיני', החתן (הקב"ה) בא לקראת הכלה (עם ישראל), והכלה ידעת שהחתן בא לקראתה. ומסביב, עם ישראל כולו, התקבץ כמלאכי השרת המתקבצין ובאין לשמוע, כבני אדם המתקבצין ובאין לראות במזמוטי חתן וכלה (ראה חגיגה יד:). ובחיר עם ישראל, משה רבנו, ובחירי האדם, בני ישראל, עולים תמיד אל על, ומושכים יחד אתם את כל העולם כולו לקראת שלמותו כבר מראשית יום כלולותיהם.

אם חג מתן תורה נחרט בזכרון הדבקים בה' ובמצוותיו כחג מתן תורה בלבד, כרוחניות אבסולוטית טהורה, אין זה אלא מפאת הגלות שחנקה כל מימד לאומי וארצי. ואם יום הביכורים, עם קרבנותיו, עם תהלוכותיו המקודשות להר הבית נמחק מתודעתם של רבים, זהו משום שהשקיעה בחומרנות תבעה והזמינה וחייבה גלות שלא השאירה מקום לשום דבר חומרי, אלא רק לטוהר הנפשי, לרוחני, למוחלט, והיא ניתקה אותנו כליל מכל חיבור אל החומרי ביותר, העולם החקלאי, התובעני בדרישותיו הארציות המשעבדות, עד כדי

<sup>1</sup>. מאמר זה הוא עיבוד של מאמר בשם זה שפורסם בעבר בחוברת מקומית מסויימת.

הפיכת האדם ל'עם-הארץ' עד שאינו מסוגל לקלוט דבר מהקודש והרוחני. אלפיים שנות היטהרות חרשו חריש מספיק עמוק בכדי בנוכל להתחיל לשוב אל הארץ, תרתי משמע, מבלי לשקוע בחומרנות, וכל שכן מבלי לשקוע ב'לא תנאף' מקרית-מלאכי ועוד הגליל, וב'לא תרצח' מתל אביב עד רחובות הנהר. ויום הרצח הראשון במדינת ישראל המחודשת לא היה יום בו 'עלינו' למדרגת עם ככל העמים, כפי שטען איזה שהוא חסר שכל ידוע, אלא יום בו עם סגולה הסתכן לרדת למדרגת עם ככל העמים ח"ו.

אם הגלות הצליחה לצחצח את נשמתנו באופן שאנו מסוגלים להבין היום מה שלא הצלחנו להבין בזמן בית ראשון ושני, קרי, שהעלייה לרגל והבאת הביכורים אינם תפילה להצלחת החקלאות ולהשגת ברכה בהן בלבד, אלא היא הפיכת כל פירות הארץ וכל ברכתם לסיבת עלייה רוחנית ולמפגש עם מקור הטוהר, עם מקור הרוחני, עם מי שמסייע בידנו ומזמין אותנו למפגש אתו בכל דרכינו, עלנוט לתרגם זאת כיום לשפת המעשים וההתנהגויות מבלי לסגת אחורה. קישוטי בתי הכנסת והבתים הפרטיים במה שצומח, בפרחי שושנים המהדרים את חלל עולמנו, אינם מבטאים זכרון של מתן תורה בלבד, אלא בראש ובראשונה זכרון של יום הביכורים, של אפשרות קידוש המציאות, המביא שמחה, קדושה התעלות ודבקות בעילאי ובכל דבר ישר, נשגה או טהור.

דבש וחלב שתחת לשוננו בארצנו המחודשת בנפלאות תמים דעים, אנו קמים ומתיצבים בתחתית ההר, נזהרים מלעלות, שמא אין בנו מעשים, ושולחים בשמנו את הענו מכל האדם, לא כדי להרוס, אלא מתוך ציפייה עמוקה ושאיפה שיבא יום בו נוכל לומר הנה א' זה קוינו לו ויושיענו. תורה המקדשת ארץ ומציאות, וארץ וכל אשר בה שואפים אל על, זהו מתן תורה ויום הביכורים, עולם הזה ועולם הבא החוברים יחדיו. הודעה זו אינה רק מהותו של יום מקודש זה, אלא היא גם צו השעה המסוגלת לאחות בין אלו שתהלוכה חקאלית נטולת מטרה מלבבת אותם, ובין אלו שליל שימורים המוקדש ללימוד נשגב הוא כל מאוויים. גם הארץ כולה זקוקה לחידוש נעוריה ולקידושה בשבות שיבתנו, לא מקלט ארצי ולא ארץ מופשטת, אלא מפגש כבראש ההר, פנים אל פנים, ארץ ושמים, ואז נוכל להלל את שם ה' 'כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים', ורק אז 'ירם קרן לעמו' עוד יותר ממה שהוא מזכה אותנו כבר (ראה תהילים קמח).  
בברכת מועדים לשמחה.

ד"ר זייני אליהו

רב הטכניון

וראש ישיבת ההסדר חיפה